

СЛАВКО МИЈУШКОВИЋ (Котор)

ДАНУНЦИЈЕВА »ОДА НАРОДУ СРПСКОМ«
(поводом 600-годишњице битке на Косову)

Габријеле Данунцио (Gabriele d'Anunzio /1863–1938/), један од највећих пјесника свих времена и свих народа, спјевао је и »Оду народу српском«. Повод за стварање Оде био је први свјетски рат, нарочито напад моћне Аустро-Угарске на малу Србију, а извори су били: новински извјештаји са српских бојишта, Ранкеова »Историја српске револуције« и наше народне пјесме у Томазевом преводу на италијански језик.

Ода садржи 21 строфу са по 21 деветерачким стихом, дакле, укупно 441 стих, а саткана је од многих реминисценција и алузија. Пјесник у њој мијеша историју са легендом. Савремене стварне догађаје испреплијеће са мотивима и личностима из народне поезије, прави једну срећну епско-лирску мјешавину прошлости и садашњости и, како сам каже, претвара се у српског гуслара.

Прије »Оде народу српском« Данунцио је, свега десет дана по њемачкој објави рата Француској, објавио у листу »Figaro« од 13. августа 1914. једну оду посвећену Француској, чији стихови наговјештавају његову ангажованост на страни савезника. Та ангажованост се манифестовала његовим књижевним стварањем,

његовим нарочитим настојањем да Италија 24. маја 1915. објави рат Централним силама, као и његовим директним учешћем у рату, а борио се у ваздуху, на копну и на мору.

Не мање од судбине Француске, коју је сматрао својом другом домовином, бринуо је и о судбини Србије, чијим се побједама на Јадру и Церу, августа, и на Колубари и Сувору, новембра и децембра 1914, када су аустроугарске снаге биле сасвим избачене из Србије, нарочито дивео, док га је тешко погодио њен слом новембра 1915, проузрокован великом аустро-њемачко-бугарском офанзивом зачетом 6. октобра.

Баш у вријеме кад је непријатељ завршавао заузимање Србије Данунцио 24. новембра 1915. објављује у миланском листу »Corriere della sera« своју »Оду народу српском«, датирану 15. новембра 1915. године. У времену од 14. новембра, када Данунцио брзојавно обавјештава одговорног уредника Албертинија да му шаље сјутрадан своју Оду, па до 24. новембра, када је Ода објављена, између ове двојице водила се брзојавна и писмена кореспонденција из које се дознаје: да је Албертини обавијестио Данунцију да је италијанска цензура окрњила Оду за 53 стиха од којих неке због увриједљивих израза на рачун личности цара Фрање Јосипа, а неке због увриједљивих напада на Румунију и Грчку због њиховог оклијевања да ступе у рат на страну савезника; да је Данунцио жустро реаговао, оправдавајући оштар тон Оде нападима на Италијане у аустријским, њемачким и бугарским новинама; да је, како сам Данунцио каже, »ова Ода произишла одједном из мог бола и мог гњева, а у чистоћи и у дубини моје пјесничке савјести«, те да би због тога »више волио да ми се одсјече једна рука него да ми се измијени један слог мојих осветничких стихова«.

Али, и поред Данунцијевог реаговања, Ода се појавила осакаћена за 53 стиха, због чега је он, озлојеђен на цензуру, свега шест дана доцније, 30. новембра објавио у Венецији, у засебној брошури, тајно, о свом трошку, и изван продаје, интегрални текст Оде.

Данунцио је одмах доставио једно луксузно повезано издање Оде краљу Петру I, а затим пријестолонаслѣднику Александру и краљу Николи, који се налазио у Француској, а са којим је долазио у везу преко свог секретара Антонђинија, а једном приликом и директно, када је краљ Никола, скупа са својим зетом, италијанским краљем Виктором Емануелом, посјетио Данунцијеву ескадрилу код св. Николе (Венеција). О том сусрету Данунцио, поред осталог, каже: »Сусрет двају окруњених пјесника био је веома дирљив. Ја сам говорио о торпедима, а краљ о поезији«.

Више примјерака Оде Данунцио је послао и српском посланику у Риму, Ристићу, на чему је овај најтоплије захвалио, молећи га при том да му пошаље још неколико примјерака како би их могао »пружити као мелем за окрепљење растрганим страдалницима«.

Данунцио се побринуо да један примјерак Оде дође у руке оним Србима који су, као војни обвезници Аустро-Угарске, били заробљени од Италијана и смјештени у каштелу Гави, у Лигурији. Како је међу овим заробљеницима било и добрих познавалаца италијанског језика, Ода је одмах била преведена на српски језик, о чему је писао *Corriere della sera* од 4. јануара 1916, гдје се тврди да су Срби заробљеници уз гусле слушали »поему крви и ватре италијанског пјесника у српском десетерцу«. У истом чланку стоји и то да су заробљени Срби послали у рукопису Данунцију превод Оде. За вријеме свог истраживања у архиву и библиотеци Данунцијевог спомен-дома *Vittoriale degli Italiani (Gardone Riviera)* узалудно сам покушавао ући у траг овом преводу, па сам се увјерио да га тамо нема, а тешко да се негдје друго сачувао. Сигурно је да овај превод није био нигдје објављен.

У »Српским новинама«, које су излазиле на Крфу, 7. маја 1916. појавио се превод Оде без навођења имена преводиоца. Иако је преводилац сигурно имао интегрални текст Оде, ни сада се она није појавила у цјелости: српска цензура је изоставила 29 стихова у којима су вријеђане Румунија и Грчка. Овако окрњен текст Оде појавио се затим на Крфу и у брошираном издању, како би Ода могла бити доступна српским војницима. Исто тако окрњен текст се појавио на Видовдан, 28. јуна 1916. године, у Риму, такође без навођења имена преводиоца.

Док Милутин Бојић није тражио да фигурира као преводилац у издањима Оде на Крфу, дотле је реаговао што се његово име није појавило у римском издању. Он 12. јула 1916. упућује Бранку Лазаревићу, уреднику Српских новина и шефу Ратног пресбирора, слиједећи допис који се чува у Архиву Србије, а који је објавио Гаврило Ковијанић у својој докторској дисертацији *Живош и књижевни рад Милушина Бојића* (Београд 1969, стр. 76–77):

»Господине уреднице, надам се да Вам је познат случај да је неко друштво у Риму издало у засебној књижици моје преводе Д'Анунција 'Оду народу Српском' и Ростана 'Краљ Петрова четири вола', објављене у 'Српским новинама'. Ова два превода у стиху ја сам уступио 'Српским новинама' не тражећи од редакције никакве новчане накнаде, иако сам ја, поред своје свакодневне чиновничке дужности, радио по читаве ноћи. Ја сам сматрао да је у данашње

време дужност сваког Србина да допринесе, како му снаге допуштају, општој српској ствари, утолико пре што сам за оба превода умољен од стране г. шефа Ратног пресбиороа. Допустио сам Ратном пресбиороу бесплатно, разуме се, да први од ова два превода прештампа у засебној књижици и да је бесплатно разда српској војсци.

Но данас увиђам да извесни људи којима је мало што нису на својој дужности, него седе у иностранству, траже да у најтежим тренуцима по отаџбину, стварајући себи јефтине дистракције, зарађују на лак начин новац. Стога Вас молим, господине уредниче, да изволите испитати које је то друштво, жељно новца, издало ове преводе, не стављајући чак ни да су прештампани из 'Српских новина', не изјављујући ни да су то учинили по одобрењу ма које војне или административне власти српске државе. На насловном листу овог издања налазим само на слици име г. проф. Дерока (Не ради се о проф. Александру Дероку, познатом архитекти и историчару умјетности – С. М.), те стога мислим да ли би поменути господин знао нешто детаљније о овом друштву, како би лица која су учинила поменуто дело искусили последице овог акта. Крф, 12. јула 1916. године. Поштује Вас М. Бојић.»

Да би се по овој ствари спровела истрага, Бранко Лазаревић, како наводи Г. Ковијанић, спроводи Бојићеву молбу Министарству просвете. Послије преписке с Посланством у Риму Министарство просвете обавештава Државну штампарију, а Штампарија уредника Српских новина, да је преведене пјесме Бојићеве издао у засебној књижици г. Живаљевић.

»После овог одговора – наставља Ковијанић – никакви даљи кораци нису предузимани за ову ствар. У предмету се даље расправља питање професора Дерока, који се није одазвао на позив Министарства просвете да прими извесне дужности. По свему изгледа да се на њега мислило кад је покренуто питање. Али, кад је Бојић сазнао да је у питању његов пријатељ Данило Живаљевић, вероватно је сам ствар умирио и предао забраву.»

Данунцијева Ода у Бојићевом преводу одушевљавала је наше војнике за читаво вријеме рата, а што је послије рата пала у забрав разлог је Данунцијев непријатељски став према Србији и читавој краљевини СХС за вријеме и послије његове ријечке авантуре. Замјерајући му тако велику превртљивост, књижевник Радивоје Бојић, пјесников брат, у листу »Епоха« из 1920. године, уз навођење свог брата као преводиоца Оде, ипак нарочито истиче вриједност и значај ове поеме: »У њој величанствено описује нашу трагедију и са пуно осећања оплакује наш удес. Описује нас као храбре, непобедиве, горде због славе старе и садашње и достојне светског дивљења.

Интересантно је како тај човек зна добро нашу историју и карактерне црте легендарних јунака, као да није странац. Сваком хероју написао је славопојку, сваком камену на коме се водила битка јуче или пре хиљаду година опевао је име и везао за мученичку и јуначку судбу нашега народа. . . Ја сам био врло одушевљен читајући ову ствар. Видео сам оданог и верног пријатеља нашег народа који плаче онда кад цео наш народ плаче и горди се кад наш војник побеђује. Не знам да ли би још ко умео овако нешто да напише«. (Усп. Мате Зорић, Данунцијева »Ode alla nazione Serba« и њезини преводиоци, СССХХV Глас ЦАНУ, Београд 1980, стр. 121).

Полемички чланак Радивоја Бојића брзо је пао у заборав, тако да ће се Данунцијева Ода у Бојићевом преводу у каснијим ријетким објављивањима (1933. и 1934. г.) анонимно јављати, што, наравно није случај у наведеном Зорићевом чланку, у коме је дат интегрални италијански текст Оде и Бојићев превод, из којег овдје доносим, да бих уштедио простор, само неке од стихова, по свом избору:

*Постојбино цара Стефана и Јуџа
И девет синова и Лазара Кнеза,
Ти што Миличина знаш ригања дуџа,
Знаш ли: ојетџ за крстџ коб Христџа Прибеза!
Где хазбуршкџ мелаџ и дребни убица
Немоћних и чедних и деце и цура,
Блудни стџарац њилоџ, црвоџочноџ лица,
Ком се крмељ ока низ браду расџура,
Беџунац, што још се од убода џвојџих
Тешџура, јер џамџи џобеге са Цера,
Гучеџа и Дрине и Саве из којџих
Локао је блаџињу воду џоџуџ звера,
Док се Хајдук-Вељков смех орио дрски
Као некад у лице Неџоџинском џаши,
Док џрубисџе Христџу, док џоџовџи џаши
Бановим су брдџом фиџукали целџим
Ричуџи над џвојџим Беоџраџом белџим.
Маркова Србиџо, где су дани сјајни?
Зар не чује нико џвојџ врисак очајни?
О, народе Марков џрими судбу црну,
Нек џи буде срце ко џвожџе и челик.
Он џе расџолуџи кад на џе насрну,
Као Хајдук-Вељка, који џорџ и велик
Преко џоловине расџолуџен џаде.*

У последњем ройцу »Држиће се!« кликну,
 Држиће се Срби џуни јордої џлама!
 Шта је шо вишези? Где свечебе џлабе!
 Цар Лазара шо је. Ко некад је исџа.
 Но не свешли само сред Сийнице џлабе,
 Но у свакој реци, џоїлегајше, блисџа.
 Марков Шарац рже и јунак се диже,
 Од Призрена града Душан Силни сџиже,
 Из Марице шумне Вукашин се буди.
 А с Косова равної као бучне чеше
 Дебеш соколоба као јашо леше.
 Позиви вилини с Рудника се сџичу
 Изнад Јасенице и у клику дуїом
 Од Тоїоле Борђа џреко равни кличу,
 Где су џи војводе, џде Милош и Лука,
 Где, Ђурђија, Јанко, џде Јаков и друїи?
 Миленку Добрњцу зар ушрну рука?
 Сви у крви! Сви су једна џрна рана,
 Као на Косову деца Јуї-Боїдана.
 У Тимоку безброј лешеба се џрчи,
 Дрина је џловеђа кланица шшо џрчи.
 Пеїровићу Борђе, џробуди се, зоби,
 Усџај, о џасџиру шоїолских нам сџада!
 Где су џи јунаци за окршај нови?
 Јанко, бесни Васа од Белођа Града?
 Вељко шруї свој сџаја, жуч у њему џори,
 Ко шшо беше џређе, и у бој корача.
 Смедерево краљско сџеже обруч ваїре
 И Беоїрад сџони оїкољен је, бео,
 Са Лиїара букџи џожар све да саїре,
 А џећ разбукџала џосџа Врачар џео.
 Добро вїде Швабе да Дунабом џлове.
 Шта је мрџвих! Број им на хиљаде џде.
 И клизе лешине све нобе и нобе.
 Измеђ Дубравице џомреше и Рама.
 Сий мали се шваїском касайницом зобе.
 Са Текискої бреїа џуної смолної џлама
 На џроздобе шваїске шелесине џлове,
 Надувене, црне, одвраїне и џagne.
 Лайово већ није месџо џде се храни,
 Но џомиле мяса одвраїне и џagne.

Крајујевац леи најусџише дани,
 Рудник није шума, но томила црви,
 Над Врачаром леи излагнели врани,
 Триеза јасџреба, Вујан је џун крви.
 Са камаџом враџаш џокољ, Марков роде,
 Под Оршавом, иде се сужавају воде,
 Буџари и Швабе џоклани се срећу.
 Узеше џрилазе и кланце. Још мало
 Заседе се држе, но џадају редом.
 Пироџ на умору, Уџице је џало,
 Сџрумица, џа Врађе. Јуре Нишу седом,
 Горди Ниш је џао у црно завијен.
 О, јао Србиџо, у одежде црне
 Обучен је сваки џбој дом и разрибен,
 И у џему ваџра на оџиџиџу џрне.
 Сбуг царује џомор, смрад бије све јачи
 И на враџа куџи. Скојље сџаро џаде.
 Јао, свеџа земљо, вај Србиџо, џлачи.
 У Скојљу су џрви диџнуџи оџџари,
 Ту се чуо џрви џоклич царских речи.
 Душанови џу су смрбљени сџраџари,
 Вај, Србиџо свеџа, заригај и клечи.
 На Косову џаде Лазарева џлаба,
 И џроџаде царџџво, и слава уџрну,
 Од Скојља Косовом зџажена је џраба:
 То Буџарин црни џаца у ноћ црну.
 Србиџо, џи, којој од Дангола Ана
 Краљџица је била, да се дичиш џиме,
 Буонделмонџа суџрује се име
 Од чокоџа краља џбоџ Уроџа џрана.
 Знај Србиџо: наша џобеда је славна (итд.).

Slavko MIJUŠKOVIĆ (Kotor)

D' ANNUNZIO'S »ODE TO SERBIAN PEOPLE«

(S u m m a r y)

The paper tells about the origin and features of the »Ode To Serbian People« (*Ode alla nazione Serba*) written by great Italian poet Gabriele D' Annunzio, and about its publication and translation into Serbian. The ode is 441 verse long, and was published on November 24, 1915 in the Milan newspaper »*Corriere della sera*«. The censorship omitted 53 lines so the author had the integral poem published in Venice, in a separate booklet at his own expense.

The ode was translated into Serbian by the poet Milutin Bojić.

